

Idskenhuizen, Bramerstraat Noord
(Gemeente De Fryske Marren, Fr.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek
en Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Definitief
Steekproefrapport 2023-09/22

Idskenhuizen, Bramerstraat Noord
(Gemeente De Fryske Marren, Fr.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek
en Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Definitief
Steekproefrapport 2023-09/22

Idskenhuizen, Bramerstraat Noord (Gemeente De
Fryske Marren, Fr.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek en
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

Een onderzoek in opdracht van Rho Adviseurs.

Steekproefrapport 2023-09/22
ISSN 1871-269X
Status: **definitief**

Auteur: R. (MA Archeologie) & drs. R.P. (senior KNA
archeoloog/-prospecteur, actor regnr 92909010)
Autorisatie: drs. J. (senior KNA-prospecteur,
actorregistratienummer 92394548)

Goedgekeurd door de bevoegde overheid gemeente
De Fryske Marren
Mevr. D.
d.d. 20 oktober 2023

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 4.0 / SIKB-BRL 4000, voor
dit onderzoek protocollen 4002 en 4003
Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, september 2023

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en/of openbaar gemaakt zonder bronvermelding. De
Steekproef bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor
eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van
de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit
onderzoek.

De Steekproef bv Archeologisch Onderzoeks- en
Adviesbureau, Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

telefoon	050 – 5779784
internet	www.desteekproef.nl
e-mail	info@desteekproef.nl
kvk	02067214

Inhoud

Samenvatting

Administratieve gegevens van het plangebied

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01).....	1
1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02).....	2
1.3 Beleid (KNA 4.1: LS01, LS02).....	3
2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06).....	4
2.1 Bronnen.....	4
2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04).....	4
2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04).....	8
2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03).....	10
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.1: LS05).....	12
3. Veldonderzoek (KNA 4.1: VS05).....	13
3.1 Methoden en technieken (KNA 4.1: VS01).....	13
3.2 Resultaten veldwerk (KNA 4.1: VS02 , VS03).....	14
4. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07).....	16

Literatuurlijst

Lijst van figuren en tabellen

Appendix I:	Archeologische periode-indeling
Appendix II:	Plangebied ontwerp
APPendix III:	Bboorbeschrijvingen

Samenvatting

In opdracht van Rho Adviseurs is een archeologisch onderzoek uitgevoerd in plangebied Bramerstraat Noord te IJdskenhuizen, gemeente de Fryske Marren, provincie Fryslân. Het plangebied ligt ten noorden van de dorpskern van IJdskenhuizen. Aanleiding voor het onderzoek is de beoogde herbestemming van het plangebied en daaropvolgende nieuwbouw van woningen. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-O).

Voor het plangebied geldt een hoge verwachting voor archeologische waarden uit het mesolithicum en het neolithicum en een middelhoge verwachting voor resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Vanaf de late bronstijd tot de vroege middeleeuwen was het plangebied bedekt met veen en was bewoning niet mogelijk. Voor resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd geldt een middelhoge verwachting voor resten van bewoning, akkercomplexen of ontginningswerkzaamheden.

Om dit verwachtingsmodel te toetsen is een karterend booronderzoek uitgevoerd waarbij achttien gutsboringen zijn gezet. Uit de resultaten hiervan blijkt dat de bodem op dertien van de achttien boorpunten tot diep in de C-horizont is verstoord. Resten van podzolvorming zijn nergens aangetroffen. De verstoring tot in de C-horizont op deze boorpunten bedraagt twintig tot bijna vijftig centimeter. Op vier van de vijf overige boorpunten is onder de binnen het plangebied aangetroffen dertig centimeter dikke toplaag van overwegend humusrijk zand, een pakket vergraven veen aangetroffen van ruim dertig centimeter dikte. Ook hieronder is direct het grijze zand van de C-horizont aanwezig. Op één boorpunt, pal naast een bestaand erf. Is de vulling van een voormalige sloot- of greppel aangetroffen. Het ontbreken van sporen van podzolvorming en de grijze C-horizont, betekent dat het plangebied in het (verre) verleden waarschijnlijk te nat was voor bewoning. Tevens betekent de verstoring tot (diep) in de C-horizont dat van de veelal ondiepe grondsporen uit de steentijd, nauwelijks nog iets bewaard kan zijn gebleven. Verder zijn in geen van de boringen archeologische indicatoren aangetroffen die op de aanwezigheid van behoudenswaardige resten uit later perioden zouden kunnen wijzen.

Selectie-advies door drs. R. E (senior KNA-archeoloog/-prospector)

In het merendeel van het plangebied is de bodem verstoord tot diep in de C-horizont. In het westelijke deel van het plangebied is dit niet het geval. Echter is hier onder het pakket vergraven veen geen podzolvorming waargenomen, wat betekent dat het plangebied in het verleden waarschijnlijk niet geschikt is geweest voor bewoning. In combinatie met het ontbreken van anderszins archeologische indicatoren in de boringen, geven de resultaten van dit onderzoek geen aanleiding tot het adviseren van archeologisch vervolgonderzoek. Evenmin zijn binnen het plangebied archeologische resten aangetroffen waarmee bij de verdere planvorming rekening zou moeten worden gehouden. Wij adviseren het plangebied derhalve wat betreft de archeologie vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkelingen. Het is aan de gemeente De Fryske Marren of zij dit advies al dan niet overneemt. In alle gevallen blijft onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk onverhoopt toch archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, hiervan direct melding te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente De Fryske Marren.

Selectiebesluit bevoegde overheid

Op 20 oktober 2023 heeft mevrouw D. H namens de gemeente De Fryske Marren kennisgegeven het rapport goed te keuren en bovenstaand selectie-advies over te nemen.

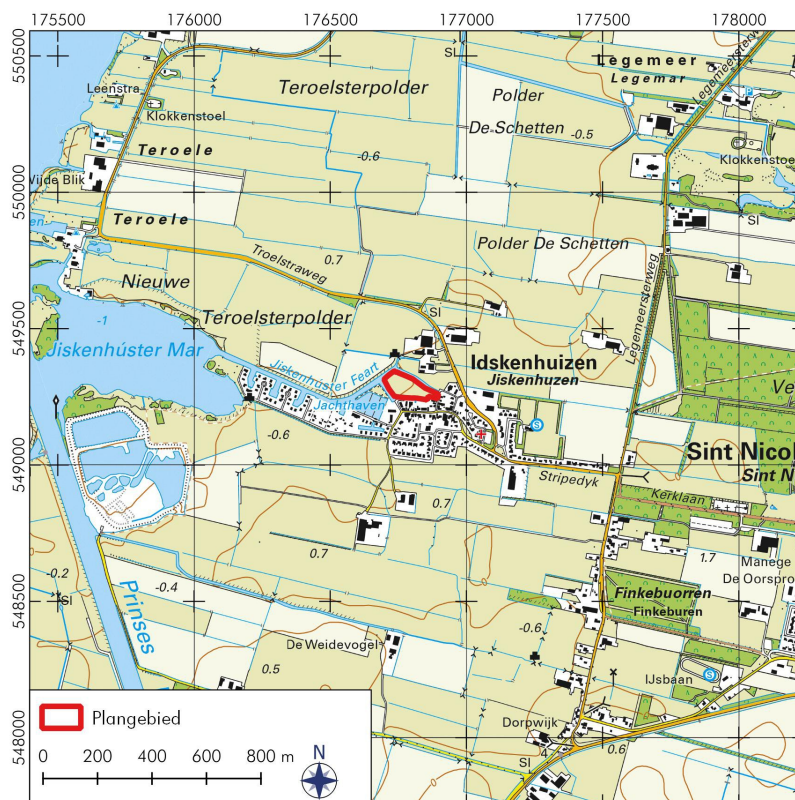
Administratieve gegevens van het plangebied

Soort Onderzoek	Bureauonderzoek & Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek (IVO-O) FAMKE: Karterend onderzoek 1 (steentijd-bronstijd)
Provincie	Fryslân
Gemeente	De Fryske Marren
Plaats	Idskenhuizen
Locatie / Projectnaam	Bramerstraat Noord
Centrum-RD-coördinaten plangebied	176.747 / 549.293
Kadastraal perceelnummer	LWR02 P 238
Bevoegde overheid	Gemeente De Fryske Marren
Opdrachtgever	Rho Adviseurs
ARCHIS OM-code	5455215100
ISSNnr.	1871-269X
Steekproef projectcode	2023-09/22
Oppervlakte plangebied	Circa 6964 m ²
Huidig grondgebruik	Grasland
NAP-hoogte maaiveld	Tussen de -0,05m langs de randen tot -0,25m in het midden van het onderzoeksterrein
Archeo-regio	Fries Veengebied
Geplande verstoringsdiepte	Nog onbekend
Uitvoering veldwerk	11-09-2023
Uitvoerders	De Steekproef, R. E & R. H
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis / DANS / DINO-loket (boorgegevens)

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01)

In opdracht van Rho Adviseurs is een archeologisch onderzoek uitgevoerd in plangebied Bramerstraat Noord te Idskenhuzen, gemeente de Fryske Marren, provincie Fryslân (zie Figuur 1). Het plangebied ligt ten noorden van de dorpskern van Idskenhuzen. Aanleiding voor het onderzoek is de beoogde herbestemming van het plangebied en daaropvolgende nieuwbouw van woningen (Zie Appendix III).

Figuur 1: Idskenhuzen, Bramerstraat Noord: Topografische kaart met de ligging van het plangebied in rood. Bron: Openstreetmap.org.

Het doel van het onderzoek is om vast te stellen wat de kans is op intacte archeologische waarden op het terrein. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-O). Het doel van het bureau-onderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het veldonderzoek is het vaststellen van de opbouw en gaafheid van de bodem. Verder is in kaart gebracht de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk, metalen voorwerpen, bouw materiaal, houtskool, bewerkt en verbrand bot, etc.

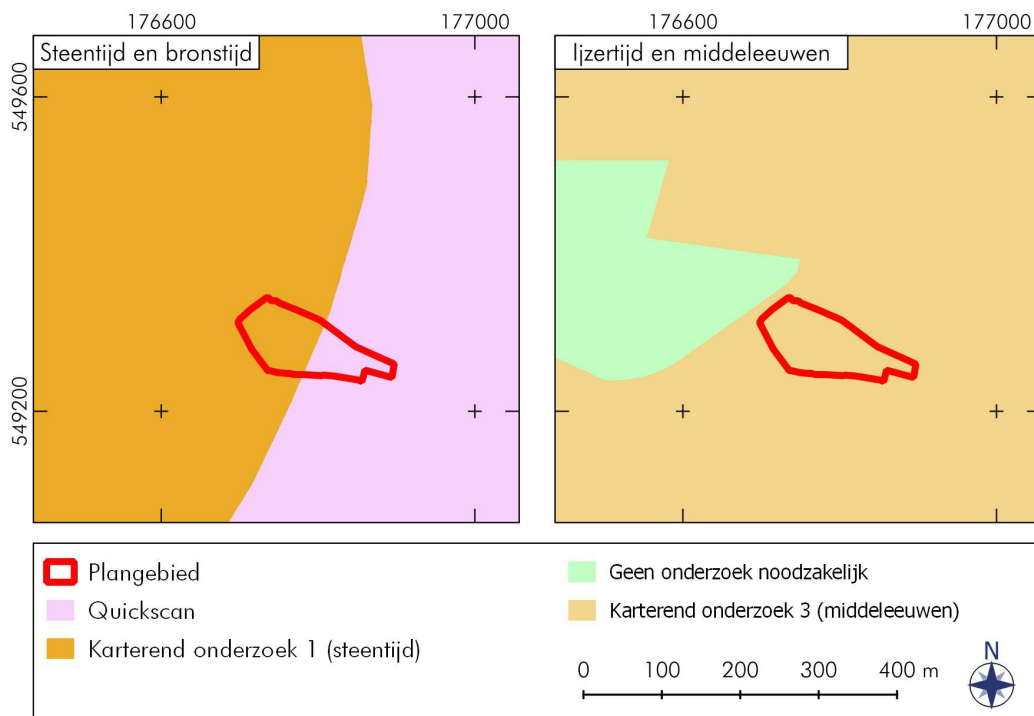

Figuur 2: Idskenhuisen, Bramerstraat noord: Luchtfoto met het plangebied (aangegeven in rood).
Bron: Publieke Diensverlening op de Kaart (PDOK).

1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02)

Het plangebied ligt ten noorden van de dorpskern van Idskenhuisen en is vrijwel volledig omgeven door water. Toegang tot het terrein is mogelijk ter hoogte van Lytse Buorren 23. De grootte van het plangebied zoals deze is ingetekend op Figuur 1 bedraagt circa 6964 m². Het terrein is grotendeels bedekt met gras. Langs de zuidgrens van het terrein bevindt zich een rij bomen (zie Figuur 2). Voor het terrein is een klic-melding gedaan (23G0523673). Uit deze melding blijkt dat er zich geen kabels of leidingen ondergronds bevinden.

1.3 Beleid (KNA 4.1: LS01, LS02)

Figuur 3: Idskenuizen, Bramerstraat Noord: Uitsneden uit de FAMKE met in rood het plangebied. Links de periode steentijd – bronstijd; rechts de periode ijzertijd – middeleeuwen.

Volgens de Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE) is er voor de periode steentijd en bronstijd als wel voor de periode ijzertijd tot en met middeleeuwen karterend onderzoek nodig. Voor de periode steentijd en bronstijd is karterend onderzoek 1 verplicht. In dit geval dient bij een ingreep van meer dan 500m² een booronderzoek met 12 boringen per hectare, met een minimum van 12 boringen per plan uitgevoerd te worden. Het onderzoeksterrein beslaat circa 6964m² en zal dus met 12 boringen onderzocht moeten worden. Voor de periode ijzertijd tot en met middeleeuwen is karterend onderzoek 3 verplicht. Voor dit type onderzoek wordt bij een ingreep van meer dan 5000m² een historisch en karterend onderzoek aanbevolen. Voor dit onderzoek is gewerkt met 12 boringen om aan de strengst geldende eis (volgens FAMKE, die van steentijd en bronstijd) voor booronderzoek te kunnen voldoen.

Via ruimtelijkeplannen.nl zijn de bestemmingsplannen gecontroleerd. Voor dit gebied gelden het Bestemmingsplan Buitengebied Noord 2017 (vastgesteld 2017-06-28) en het Bestemmingsplan Beheersverordening Joure, Langweer, Nijehaske, Oudehaske en het Buitengebied (Vastgesteld 2013-06-26). Binnen beide bestemmingsplannen is de vrijstellingsgrens 50m². Dit zal binnen de huidige geplande ingrepen overschreden worden.

2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06)

2.1 Bronnen

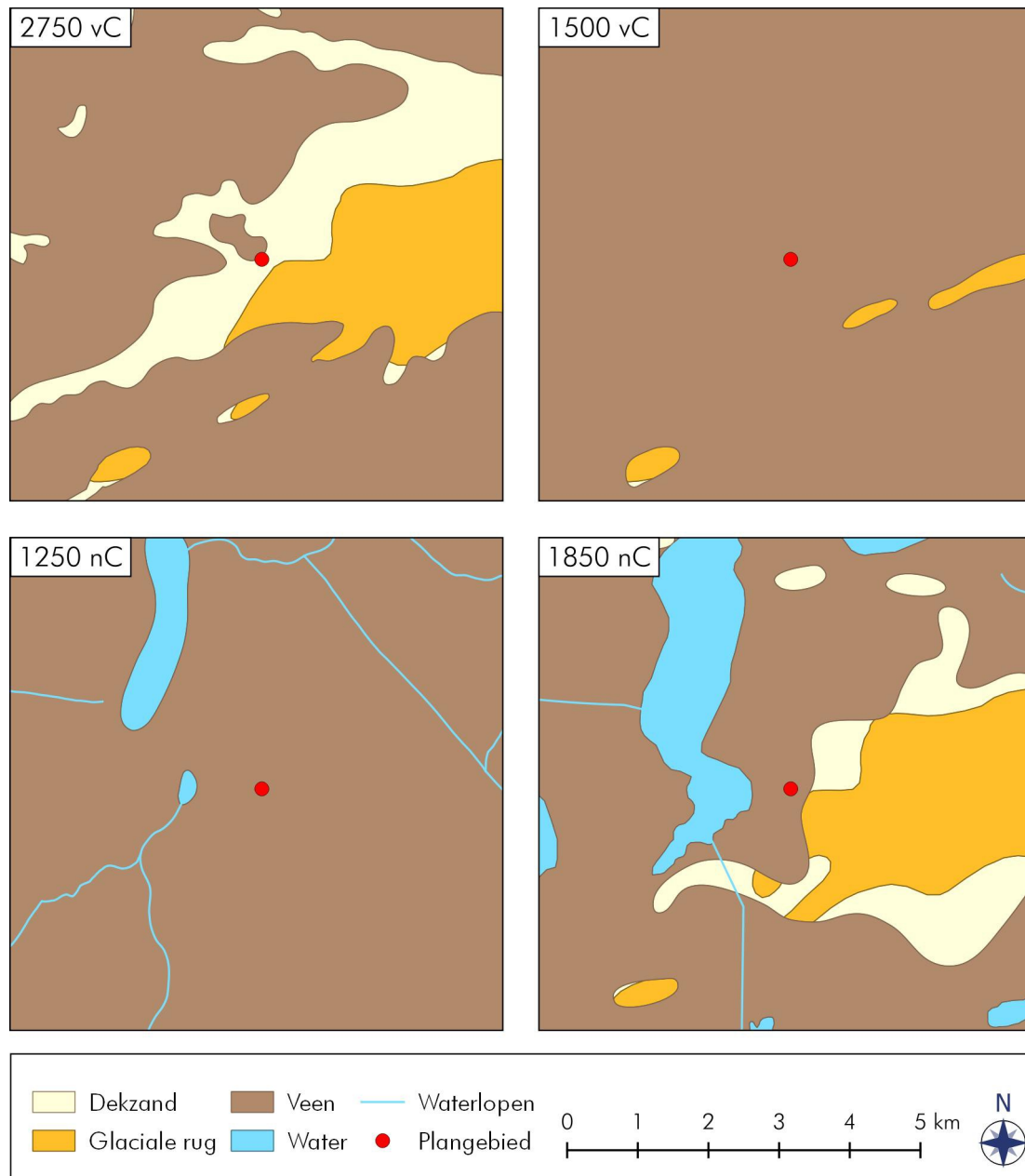
Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. De gebruikte bronnen voor het bureauonderzoek zijn opgenomen in de literatuurlijst. De onderzoeksmethode is afgestemd op het archeologisch beleid van de provincie Fryslân. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Voor de paragraaf over de fysische geografie zijn kaarten van de bodem, de geologie, geomorfologie en de fysische geografie bestudeerd, evenals het Actueel Hoogtebestand Nederland en de Landschapsbiografie Súdwesthoeke. Voor de paragraaf over archeologie is onder andere ARCHIS 3, het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd. In ARCHIS 3 kunnen vondstmeldingen, archeologische terreinen en eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken worden ingezien. Deze databank is toegankelijk voor organisaties die werkzaam zijn in de archeologie (zoeken.cultureelerfgoed.nl). Het bevat een GIS-systeem waarin de archeologische kaart en aardkundige kaarten geraadpleegd kunnen worden. Rapporten over eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken in de directe omgeving van het plangebied zijn eveneens bestudeerd. Voor de paragraaf over de historische geografie is onder meer gebruik gemaakt van historische kaarten en de website topotijdreis.nl, waarop topografische kaarten zijn in te zien.

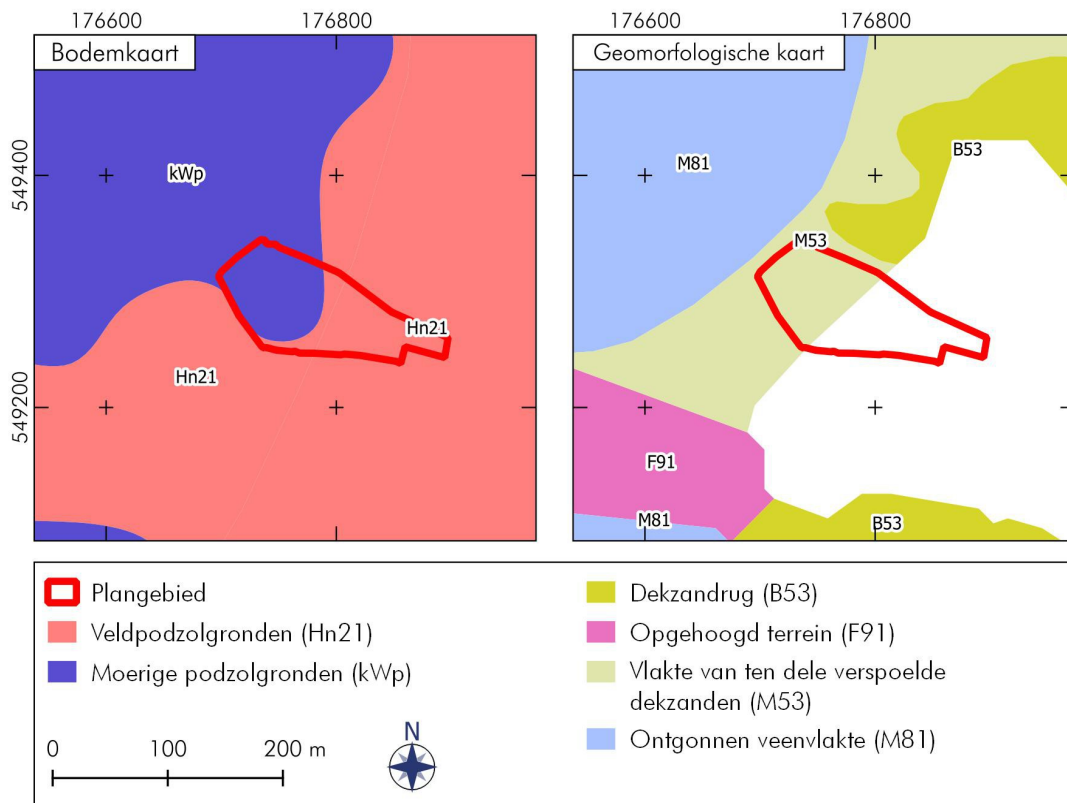
2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04)

In de periode na de ijstijden (het Holoceen) smolten de ijskappen en raakte het Noordzeebekken gevuld met water. Vanaf het moment van binnendringen van de zee in West-Nederland begon een natuurlijk proces van ophoging van de bodem door de afzetting van zeezand en zeeklei alsmede door veengroei. Veengroei vond plaats onder invloed van de stijgende grondwaterspiegel. De processen van sedimentatie van zand en klei en veengroei hielden vanaf 6000 vC min of meer gelijke tred met de doorgaande relatieve zeespiegelstijging.

Het gebied rondom Idskenhuzen bestaat tot circa 2750 vC uit dekzand (Figuur 4). Na dit moment raakt vrijwel het gehele gebied bedekt met veen met uitzondering van enkele zandkoppen ten oosten van het plangebied. Vanaf 1250 nC begint ten westen van het plangebied de eerste veenontginningen plaats te vinden. Op Figuur 4 (links onder) is zichtbaar hoe de eerste meren en waterwegen in het veengebied ontstonden. De ontwikkeling van deze meren en waterwegen zet zich voort en neemt rond 1850 nC zijn huidige vorm aan. De landschapsbiografie Súdwesthoeke dateert de veenontginningen in deze regio tussen 1150nC en 1550nC. Dit sluit aan bij de gegevens van de paleografische kaarten.

Figuur 4: Idskenhuisen, Bramerstraat Noord: Het plangebied weergegeven op de paleografische kaarten. Bron: Vos & De Vries 2013.

Figuur 5: Ildskenhuisen, Bramerstraat Noord: Links een uitsnede van de bodem kaart en rechts de geomorfologische kaart. Bron: PDoK.

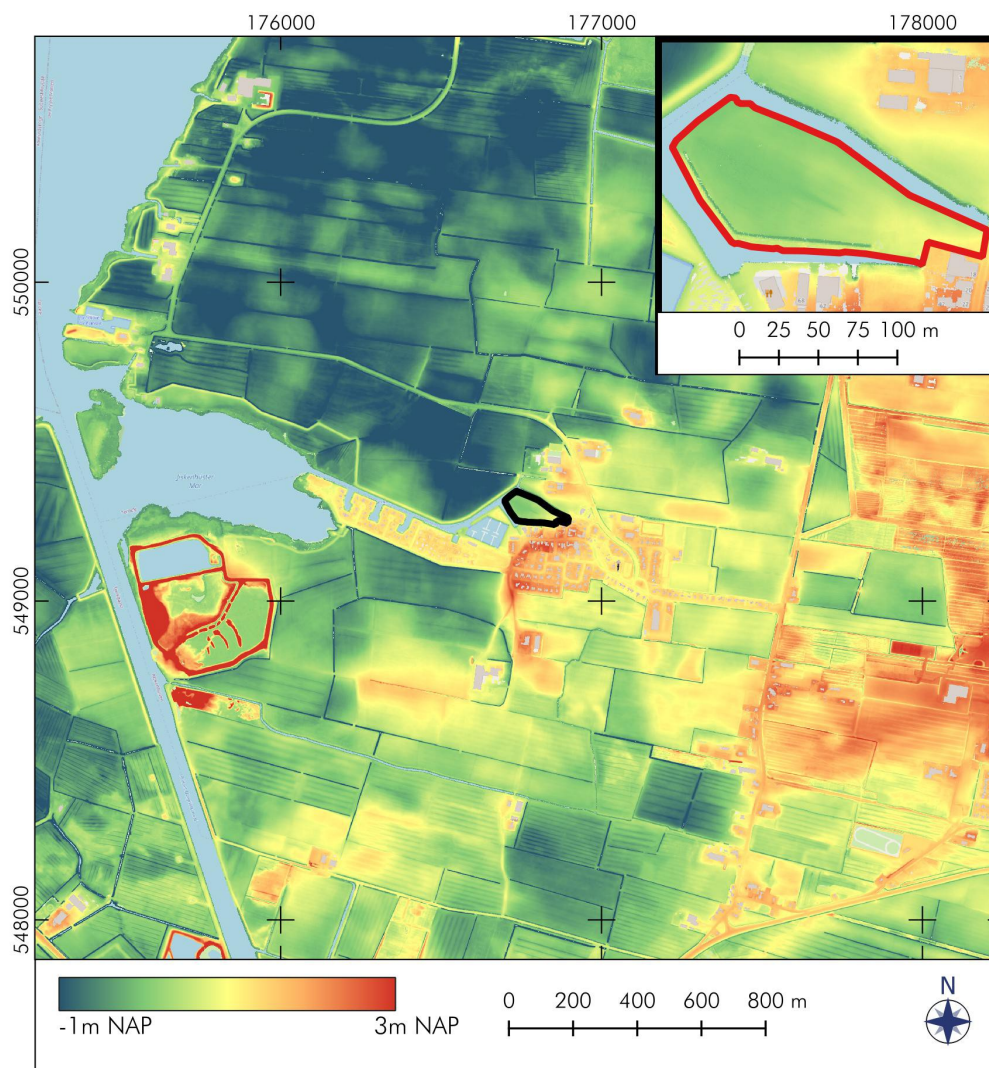
Volgens de geomorfologische kaart bevindt het plangebied zich grotendeels op een vlakte van verspoelde dekzanden (Figuur 5, rechts). In dit geval is dekzand uit een hoger gelegen landschap opgenomen door water. Dit dekzand is vervolgens afgezet in een lager gelegen deel van het landschap. Direct ten westen van het onderzoeksterrein bevindt zich een ontgonnen veenvlakte, passend bij de ontwikkeling van het gebied rondom Ildskenhuisen. Op basis van de bodemkaart (Figuur 5, links) blijkt het gehele gebied uit podzolgronden te bestaan. Het gaat hier dan om veldpodzolgronden of moerige podzolgronden. Een intacte podzolbodem bestaat normaliter uit grijsbruine A-horizont (bouwvoor) gevolgd door lichtgrijze E-horizont (uitspoelingshorizont), een donkerbruine B-horizont (inspoelingshorizont), een geelbruine BC-horizont (overgangslaag) en tot slot een gele C-horizont (een laag waarin geen bodemvorming is opgetreden).

De bodem opbouw van een veldpodzol kan als volgt zijn: de bovenste 15-25 centimeter bestaat uit homogeen fijnzandig materiaal. Onder deze laag bevindt zich meestal een loodzandachtige laag van 5 centimeter. Hieronder bevindt zich de B-horizont die tussen de 10-15 centimeter dik is met een grijsbruin tot bruine kleur. Deze B-horizont gaat daarna gelijk over in de C-horizont (StiBoKa 1970, 65).

De bodemopbouw van een moerige podzolgrond kan als volgt zijn: een dikke laag van 20-40 centimeter met moerig materiaal (verweerd veen). Gevolgd door een bruine B-horizont. De dikte van de B-horizont kan lokaal verschillen en kan tot een diepte van 120 centimeter onder het maaiveld reiken (StiBoKa 1970, 59).

In DINO (ondergrond gegevens) is één boring in het plangebied bekend. Deze boring bevindt zich in het westelijke deel van het plangebied (BHR000000089527, RD-coördinaten 176.727 / 549.303; gezet in 1981). Deze boring laat een duidelijke opbouw zien. De bovenste 20 centimeter betreft een sterk humeuze zandlaag. Op 20-45 centimeter diepte bevindt zich een licht humeus zwak lemige zandlaag. Vanaf 45 centimeter tot 90cm is er sprake van een B-horizont die vanaf 90 centimeter overgaat in de C-horizont.

Direct ten oosten van het plangebied is op circa 20 meter afstand een vergelijkbare boring gezet (BHR0000000106994, RD-coördinaten 176.839 / 549.258; gezet in 1981). De bovenste 60 centimeter betreft een humeuze zandlaag die overgaat in de C-horizont. Bij deze boring is geen B-horizont herkent.

Figuur 6: Idskenhuisen, Bramerstraat Noord: Hoogtekaart gemaakt met het Actueel Hoogtebestand Nederland. Het plangebied is zwart omlijnd. De grotere kaart geeft het plangebied en haar omgeving weer. De kleinere kaart laat het hoogteverschil op het plangebied zelf zien. Gebieden met een rode kleur liggen hoger dan die met een groene

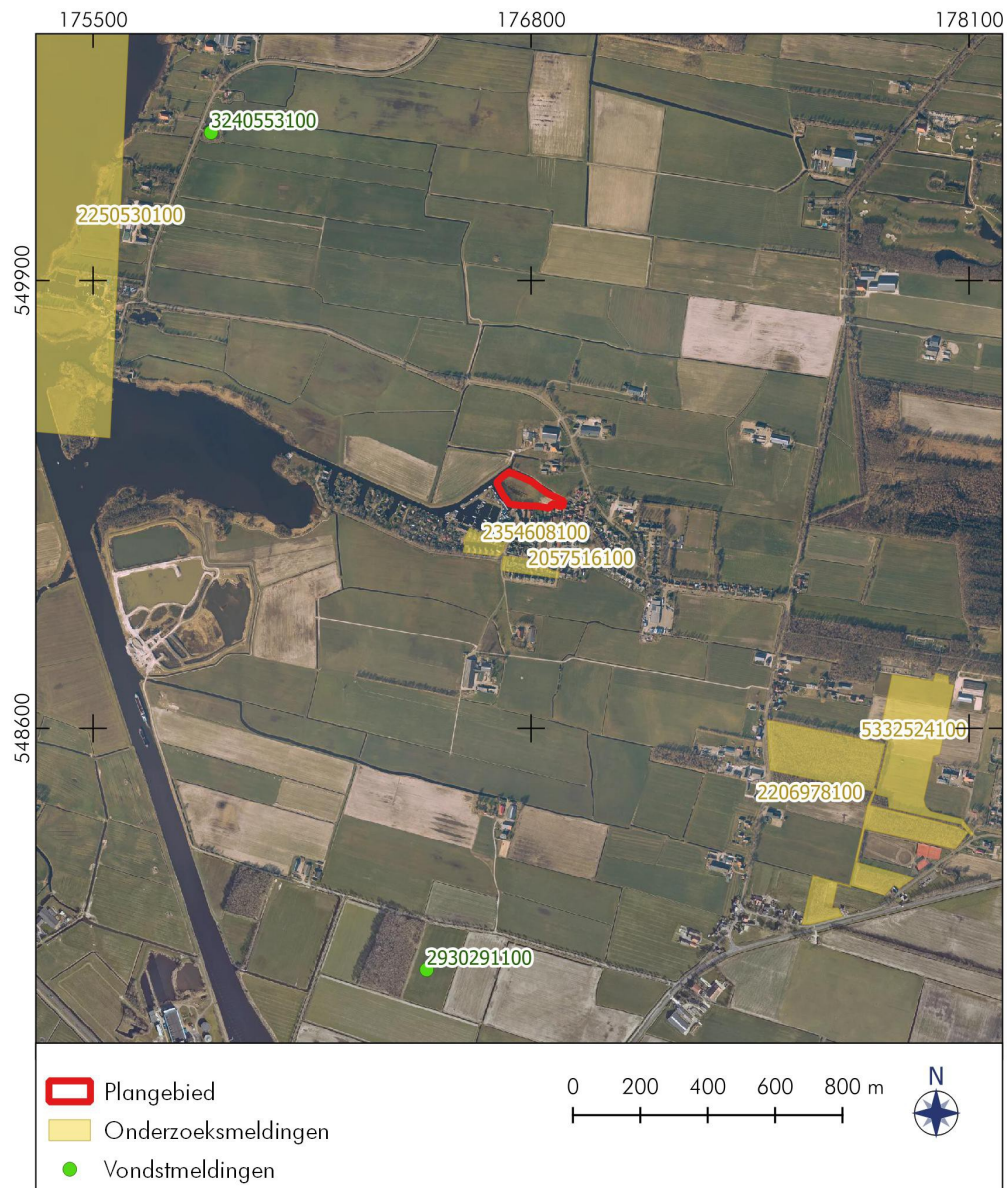
kleur. Bron: www.ahn.nl, via PDoK.

Op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 (AHN3, zie figuur 6) is te zien dat het plangebied aan de rand van een hogere zone ligt. De omgeving van het dorp Idskenhuisen ligt op een relatieve hoogte (+1.40m NAP) ten opzichte van het omliggende gebied. Verder naar het oosten neemt de hoogte toe en is het dorp Sint Nicolaasga (+2m NAP) te vinden (rechts op figuur 6). Vanaf het plangebied neemt het niveau richting het noordwesten langzaam af (-0.55m NAP) tot aan de Kûfurd (Koevordermeer). Het plangebied zelf is relatief vlak met een maximaal hoogte verschil van circa centimeter (-0,05m NAP tot -0,25m NAP). In het midden is het terrein iets lager, mogelijk door een oude sloot. Aan de zuidrand van het terrein is een nog bestaande sloot zichtbaar. Deze sloot bevindt zich onder de bomen (zie Figuur 2) en is al op het terrein aanwezig sinds 1832 (landschapsbiografie Súdwesthoeke).

2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04)

In de omgeving van het huidige onderzoeksgebied hebben in het verleden meerdere archeologische onderzoeken plaatsgevonden. Op Figuur 7 zijn de onderzoeken in relatie tot het huidige onderzoeksgebied weergegeven. Tabel 1 is een korte samenvatting en opsomming van al deze onderzoeken.

De meeste onderzoeken uit de omgeving vertonen geen archeologische niveaus of indicatoren (Onderzoeken 2057516100; 2206978100; 2354608100; 5332524100). Ten noordwesten van het onderzoeksterrein zijn enkele vondsten aangetroffen die behoren tot de kerk van Ter Oele (V3240553100). Deze vondsten hebben geen relatie tot het onderzoeksgebied en bieden in het huidige onderzoek geen verdere relevante informatie. Circa 1 kilometer ten zuiden van het plangebied is tijdens een afgraving in 1959 een aantal archeologische vondsten aangetroffen. Het gaat hier om aardewerk uit de vroege middeleeuwen C tot aan de late middeleeuwen B (voor dateringen, zie Appendix I). Bij deze afgravingen is tevens een vuursteenschabber uit de bronstijd aangetroffen.

Figuur 7: Idskenhuisen, Bramerstraat Noord: Archeologische kaart van de omgeving van het plangebied. De stippen zijn locaties van archeologische vondsten en de gele vlakken geven aan voor welk gebied er onderzoeksmeldingen zijn afgegeven. Het plangebied is rood omlijnd. Bron: ARCHIS 3.

Tabel 1: Idskenhuisen, Bramerstraat Noord: Overzicht van de ARCHIS-meldingen (ABO = booronderzoek, ABU = bureauonderzoek, V = vondstmelding). Voor dateringen en ligging van de archeologische meldingen wordt verwezen naar Appendix I en Figuur 7.

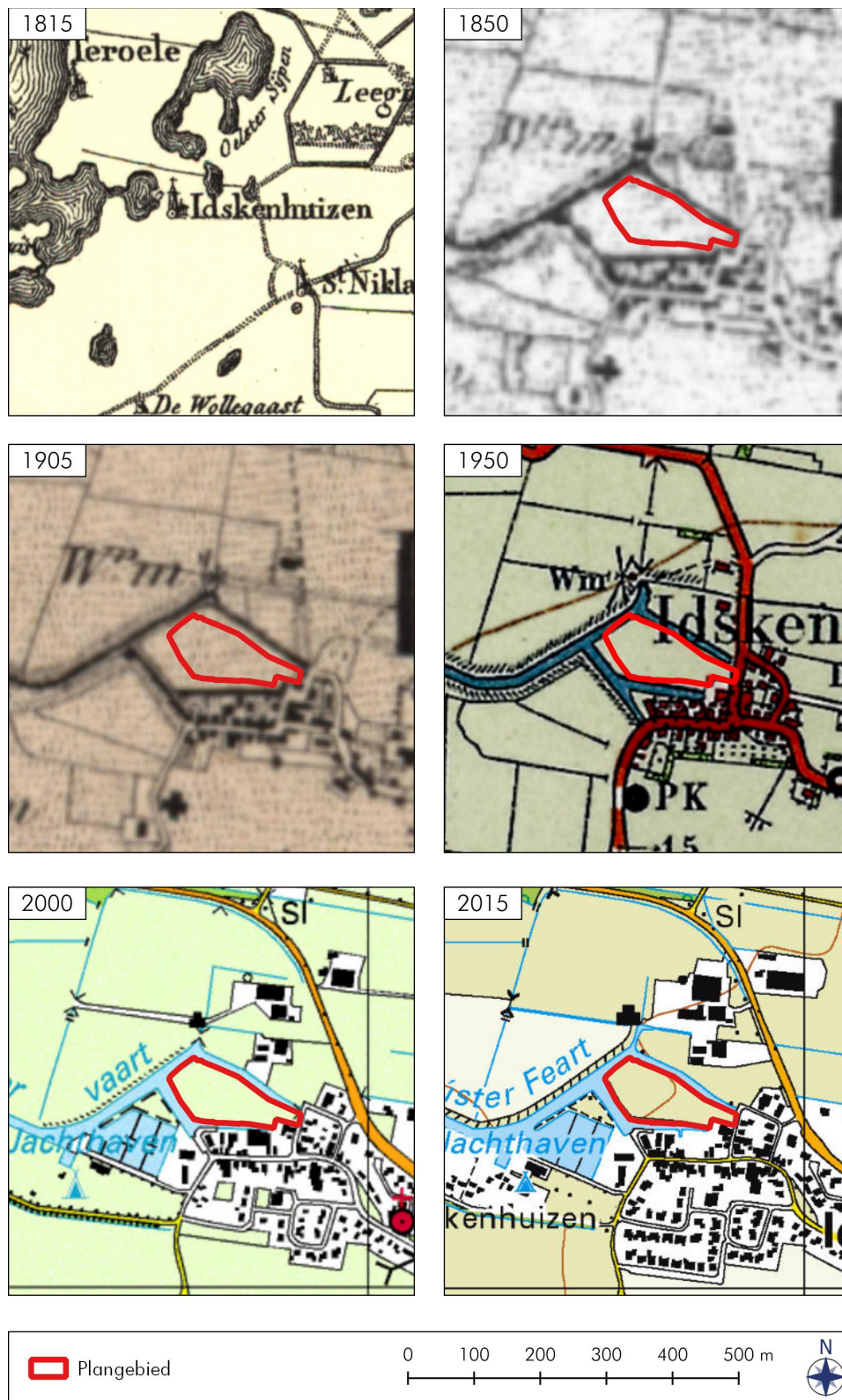
Zaaknummer	Omschrijving
V2930291100	1959: Niet archeologische afgravingswerkzaamheden. Hierbij zijn enkele middeleeuwse stukken aardewerk aangetroffen (Vroege middeleeuwen C tot late middeleeuwen B) en een vuursteenschrabber uit de bronstijd (geen verdere gegevens bekend).
2088337100	2002: Archeologische veldkartering door RAAP. Tijdens een veldkartering is een stuk Siegburg aardewerk aangetroffen (geen verdere gegevens bekend).
2057516100	2003: ABO Steekproef; geen archeologische niveaus en geen archeologische indicatoren aangetroffen (Jelsma & Tulp 2003).
V3240553100	2006: Een archeologische veldkartering van het terrein rondom de middeleeuwse kerk van Ter Oele. Er is voornamelijk bouw materiaal aangetroffen dat in verband gebracht kan worden met kerkelijke bebouwing.
2206978100	2008: ABO ARC; Geen archeologische indicatoren en geen archeologische niveaus (Bürmann & Schepers 2008).
2250530100	2009: ABU RAAP; (geen verdere gegevens bekend).
2354608100	2012: ABO RAAP; Ten zuiden van Idskenhuisen. Geen archeologische indicatoren in de boringen en geen aanwijzingen voor een intact archeologisch niveau (Aalbersberg 2012).
5332524100	2023: ABO Steekproef, Geen archeologische indicatoren en een bodem verstoord tot in de C-horizont (Exaltus & Tulp 2023).

2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03)

De oudste bekende vermelding van Idskenhuisen komt uit 1495 (Berkel en Samplonius 1995, 108). Het stond toen bekend als 'Eesken hwsen' wat zoveel betekent als 'huizen van de persoon Eeske' (*loc.cit.*). In het Fries is de huidige naam *Jiskenhuzen*.

In de atlas van Schotanus (1718; niet afgebeeld) is het dorp al met naam zichtbaar op de kaart. Ten noorden van het dorp ligt op dat moment nog het klein Idskenhuiser meer. In de atlas van van Eekhoff (1850; niet afgebeeld) wordt het klein Idskenhuiser meer nog wel benoemd maar inmiddels is het al droog gelegd. In Figuur 8 zijn enkele oude kaarten weergegeven die de ontwikkeling van het dorp laten zien. In de periode van 1718 tot 1850 wordt het meer naast het dorp drooggelegd en is het huidige plangebied voor het eerst herkenbaar. Pas vanaf 1950 lijkt de vorm van het plangebied goed te passen bij de kaartweergave. Het dorp Idskenhuisen zelf verandert door de tijd heen ook van grootte. Na 1950 worden er in het zuiden en oosten nieuwe woningen bijgebouwd. Tevens is de doorgaande weg buiten de dorpskern komen te liggen. Direct ten zuidwesten van het plangebied is een jachthaven aangelegd. De situatie van het plangebied is sinds 1850 tot nu vrijwel onveranderd gebleven. De enige verandering is de omvang van het perceel. Mogelijk is het terrein tussen 1905 en 1950 versmald (zie Figuur 8, rechtsboven en midden-rechts). Het is ook mogelijk dat er een verschil in nauwkeurigheid van de tekening is waar te nemen.

In de database van HisGis (www.hisgis.nl) is te achterhalen dat het perceel in 1832 toebehoorde tot de erven van Frans Julius Johan van Eijssinga. Deze erven bezaten in de directe omgeving meerdere stukken grond evenals twee nabij gelegen molens.

Figuur 8: Idskenhuisen, Bramerstraat Noord: Uitsneden van topografische kaarten uit 1815, 1850, 1905, 1950, 2000 en 2015. N.B. De kaart van 1815 is niet op dezelfde schaal als de andere kaarten. Deze kaart is een illustratie van de relatieve positie van Idskenhuisen ten opzichte van de omgeving. Bron: www.topotijdreis.nl.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.1: LS05)

Op basis van de Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE) kan er in het plangebied archeologie verwacht worden vanaf de steentijd tot aan de middeleeuwen (zie Figuur 3). Op basis van de paleogeografische kaarten lijkt bewoning niet aannemelijk tussen 2750 vC en 1250 nC. De eerste vermelding van de plaatsnaam Idskenhuisen is bekend uit 1495 nC (Berkel en Samplonius 1995, 108). Vanaf deze tijd kan er bewoning verwacht worden rondom het onderzoeksgebied. Het historische kaartmateriaal toont aan dat het plangebied al circa 170 jaar zijn huidige vorm kent. Op basis van deze gegevens is het mogelijk dat er archeologische indicatoren voor de middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen worden. Deze indicatoren kunnen bestaan uit scherven aardewerk, baksteenfragmenten, artefacten van keramiek of metaal, resten van plaatselijke metaalbewerking of wolbewerking (metaalslakken, spinklosjes, weefgewicht-fragmenten), bot, etc. Archeologische indicatoren voor de steentijd zijn minder aannemelijk. Het bureauonderzoek laat zien dat de kans op vondsten uit deze tijd klein is. Desalniettemin is het mogelijk dat er stukken bewerkt vuursteen aangetroffen worden.

Tabel 2: Idskenhuisen, Bramerstraat Noord: Specificatie archeologische verwachting.

datering:	steentijd/(metaaltijd)	middeleeuwen/nieuwe tijd
complextype:	kampement/jacht	nederzetting
omvang:	onbekend	onbekend
diepteligging:	top dekzand	aan en direct onder het maaiveld
gaafheid en conservering:	Indien veendek niet langer aanwezig, waarschijnlijk slecht	Indien veendek niet langer aanwezig, waarschijnlijk slecht
locatie:	zandkoppen	hele plangebied
uiterlijke kenmerken:	bewerkt vuursteen, houtskoolconcentraties, verbrande hazelnoot doppen	puin, scherven aardewerk, afvallagen, verbrand bot, houtskool, metalen voorwerpen
mogelijke verstoringen:	agrarische activiteiten, veenontginning	agrarische activiteiten, veenontginning

3. Veldonderzoek (KNA 4.1: VS05)

3.1 Methoden en technieken (KNA 4.1: VS01)

Het veldwerk is uitgevoerd op 11 september en 12 oktober 2023. In het plangebied zijn twaalf boorpunten zo gelijkmatig mogelijk verdeeld (zie Figuur 9). De boringen zijn uitgevoerd met een zandguts met een diameter van twee centimeter. De einddiepte ligt tussen 1 en 1,2 meter onder het maaiveld. De opgeboorde monsters zijn beschreven en onderzocht door ze laagsgewijs af te snijden in de boorkop en guts. Op deze wijze is bepaald in welke mate de bodem intact is en wat de kans is op archeologische lagen en/of grondsporen. Daarnaast zijn de diepte, lithologie en kleur bepaald, alsmede alle overige bijzonderheden.

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). De boorpunten zijn ingemeten en de RD-coördinaten zijn bepaald met behulp van GPS. De hoogtes zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland 3. De resultaten van de boringen zijn opgenomen in Figuur 12 en Appendix III in de vorm van boorstaten en laagbeschrijvingen. Een veldkartering kon op de locatie niet worden uitgevoerd doordat het terrein begroeid was (Figuur 10).

Figuur 9: Idskenhuizen, Bramerstraat Noord: luchtfoto met de boorlocaties. De begrenzing van het plangebied is met een rode lijn aangegeven en de boorlocaties zijn in het blauw aangegeven. Bron: PDoK.

Figuur 10: Idskenhuizen, Bramerstraat Noord: Foto van het plangebied ongeveer vanaf boorpunt 2 genomen richting het noorden.

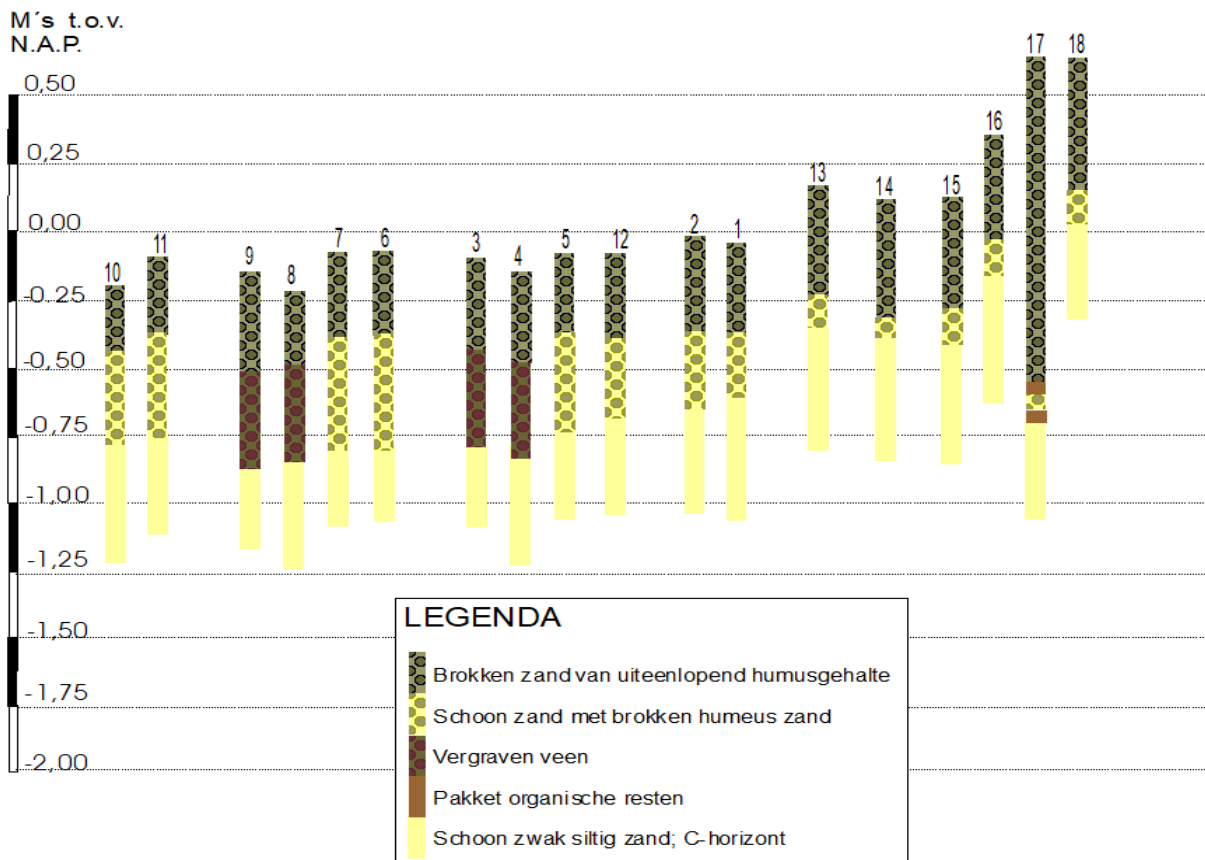
3.2 Resultaten veldwerk (KNA 4.1: VS02, VS03)

Een intacte podzolbodem bestaat uit een bouwvoor, gevolgd door een lichtgrijze uitspoelingslaag (E-horizont), donkerbruine inspoelingslaag (B-horizont) die naar onder toe lichter wordt van kleur, een bruingele overgangslaag (BC-horizont) en geel zand waarin geen bodemvorming heeft plaatsgevonden (C-horizont). Een dergelijke bodem is nergens in het plangebied aangetroffen. Op de boorpunten 1, 2, 5, 6, 7, 10 tot en met 16 en 18 bestaat de bodem uit een enigszins rommelige toplaag van overwegend humusrijk zand. De dikte van deze toplaag bedraagt dertig tot vijftig centimeter. Hieronder is op deze boorpunten een pakket vergraven zand aangetroffen dat overwegend bestaat uit geel zand dat is vermengd met brokken humeus zand (zie figuur 11). De dikte van dit pakket loopt uiteen van ruim vijf centimeter in boring 14 tot bijna een halve meter in de boringen 6 en 7. Hieronder is op al deze boorpunten het ongeoxideerde en zwak lemige zand van de C-horizont aangetroffen. De grijze kleur van dit zand betekent dat de bodem van nature dermate waterverzadigd is dat zuurstof hooguit tot enkele decimeters beneden het maaiveld kan doordringen.

Figuur 11: Idskenhuizen, Bramerstraat Noord: De laag van met brokken humeus zand vermengd geelgrijs zand zoals deze is aangetroffen onder de toplaag op de boorpunten 1, 2, 5, 6, 7, 10, 11 en 12.

Op de boorpunten 3, 4, 8 en 9 is onder de toplaag een pakket vergraven veen aangetroffen. De dikte hiervan bedraagt ongeveer dertig centimeter. Dit pakket bestaat uit brokken veen in uiteenlopende staat van veraarding en met tussenliggende brokken zand van uiteenlopend humusgehalte. Op al deze boorpunten gaat dit veenpakket abrupt over in het geelgrijze zand van de C-horizont. Op boorpunt 17 bedraagt de dikte van de humusrijke, rommelige toplaag ongeveer 1,2 meter. Hieronder zijn twee enkele centimeters dikke laagjes aangetroffen die uit organische resten bestaan. Het lijkt om de neerslag van balderen e.d te gaan zoals deze gewoonlijk greppel- en slootvullingen ontstaan. Deze twee laagjes worden door elkaar gescheiden door een tussenliggend laagje van geel zand met brokken humeus zand. Dat het hier om de vulling van een sloot of greppel gaat is aannemelijk gezien de ligging tegen een erfgrens.

Figuur 12: Idskenhuizen, Bramerstraat Noord: De resultaten van het booronderzoek in de vorm van boorstaten

4. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07)

Voor het plangebied geldt een hoge verwachting voor archeologische waarden uit het mesolithicum en het neolithicum en een middelhoge verwachting voor resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Vanaf de late bronstijd tot de vroege middeleeuwen was het plangebied bedekt met veen en was bewoning niet mogelijk. Voor resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd geldt een middelhoge verwachting voor resten van bewoning, akkercomplexen of ontginningswerkzaamheden.

Om dit verwachtingsmodel te toetsen is een karterend booronderzoek uitgevoerd waarbij achttien gutsboringen zijn gezet. Uit de resultaten hiervan blijkt dat de bodem op dertien van de achttien boorpunten tot diep in de C-horizont is verstoord. Resten van podzolvorming zijn nergens aangetroffen. De verstoring tot in de C-horizont op deze boorpunten bedraagt twintig tot bijna vijftig centimeter. Op vier van de vijf overige boorpunten is onder de binnen het plangebied aangetroffen dertig centimeter dikke toplaag van overwegend humusrijk zand, een pakket vergraven veen aangetroffen van ruim dertig centimeter dikte. Ook hieronder is direct het grijze zand van de C-horizont aanwezig. Op één boorpunt, pal naast een bestaand erf. Is de vulling van een voormalige sloot- of greppel aangetroffen. Het ontbreken van sporen van podzolvorming en de grijze C-horizont, betekent dat het plangebied in het (verre) verleden waarschijnlijk te nat was voor bewoning. Tevens betekent de verstoring tot (diep) in de C-horizont dat van de veelal ondiepe grondsporen uit de steentijd, nauwelijks nog iets bewaard kan zijn gebleven. Verder zijn in geen van de boringen archeologische indicatoren aangetroffen die op de aanwezigheid van behoudenswaardige resten uit later perioden zouden kunnen wijzen.

Selectie-advies door drs. R. E (senior KNA-archeoloog/-prospecteur)

In het merendeel van het plangebied is de bodem verstoord tot diep in de C-horizont. In het westelijke deel van het plangebied is dit niet het geval. Echter is hier onder het pakket vergraven veen geen podzolvorming waargenomen, wat betekent dat het plangebied in het verleden waarschijnlijk niet geschikt is geweest voor bewoning. In combinatie met het ontbreken van anderszins archeologische indicatoren in de boringen, geven de resultaten van dit onderzoek geen aanleiding tot het adviseren van archeologisch vervolgonderzoek. Evenmin zijn binnen het plangebied archeologische resten aangetroffen waarmee bij de verdere planvorming rekening zou moeten worden gehouden. Wij adviseren het plangebied derhalve wat betreft archeologie vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkelingen. Het is aan de gemeente De Fryske Marren of zij dit advies al dan niet overneemt. In alle gevallen blijft onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk onverhoopt toch archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, hiervan direct melding te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente De Fryske Marren.

Selectiebesluit bevoegde overheid

Op 20 oktober 2023 heeft mevrouw D. H namens de gemeente De Fryske Marren kennisgegeven het rapport goed te keuren en bovenstaand selectie-advies over te nemen.

Literatuurlijst

- Aalbersberg, G. 2012. *Plangebied Uitbreiding Recreatiepark Idskenhuizen, Gemeente Skarsterlân; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*. RAAP-Notitie 4075, Weesp: RAAP BV.
- Berkel, G. van. & K. Samplonius. 1995. *Nederlandse Plaatsnamen: De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen*. Utrecht: Het Spectrum.
- Bürmann, H.H. & Schepers, M. 2008. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen in plangebied Doniawerstal te St. Nicolaasga, gemeente Skarsterlân (Fr.)* ARC-Rapporten 2008-108, Groningen: ARC BV.
- Jelsma, J. en Tulp, C. 2003. *Goïngarijp, Idskenhuizen, Langweer en Sintjohannesga, Verkennend Archeologische Onderzoek in Gemeente Skarsterlân*. Steekproefrapport 2003-01/7. Zuidhoorn: Steekproef BV.
- Exaltus, R. & Tulp, C. 2023. *Sint Nicolaasga, Finkebuorren & Kerklaan (Gemeente De Fryske Marren, Fr.) Een Inventariserend Archeologisch Bureauonderzoek en Veldonderzoek (IVO-O) Karterende fase*. Steekproefrapport 2023-02-12. Zuidhoorn: Steekproef BV.
- Stichting voor Bodemkartering, 1970 *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 15 West (Friese gedeelte) & Blad 15 Oost staveren*. Stichting voor Bodemkartering: Wageningen.
- Vos, P. & S. de Vries. 2013. *Paleogeografische Kaarten van Nederland, tweede generatie (versie 2.0)*. Deltares, Utrecht (11 april 2014 gedownload van www.archeologieinnederland.nl).

Internet:

- <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>
- <http://www.ahn.nl/index.html>
- <http://www.topotijdreis.nl/>
- <https://www.dinoloket.nl/>
- <https://www.kadaster.nl/>
- <https://fryslan.maps.arcgis.com> (FAMKE)
- <https://hisgis.fa.knaw.nl/>
- <https://sudwestfryslan.nl/onderwerp/landschapsbiografie-sudwesthoeke/>
- Bestemmingsplan Buitengebied Noord 2017 (via https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.1940.BPBUI16BUITENGEB-VA01/r_NL.IMRO.1940.BPBUI16BUITENGEB-VA01.html#_29_Waarde-Archeologie)
- Bestemmingsplan Beheersverordening Joure, Langweer, Nijehaske, Oudehaske en het Buitengebied (via https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0051.BVJRE13SKARSTERLAN-VA01/t_NL.IMRO.0051.BVJRE13SKARSTERLAN-VA01_4.9.html)

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

- Figuur 1:** Topografische kaart
- Figuur 2:** Luchtfoto
- Figuur 3:** FAMKE
- Figuur 4:** Paleografische kaarten
- Figuur 5:** Geomorfologische kaart en bodem kaart
- Figuur 6:** Hoogtekaart Actueel Hoogtebestand Nederland
- Figuur 7:** Archeologische kaart
- Figuur 8:** Historische kaarten
- Figuur 9:** Boorpuntenkaart
- Figuur 10:** Foto plangebied
- Figuur 11:** Boorkern
- Figuur 12:** Boorprofielen

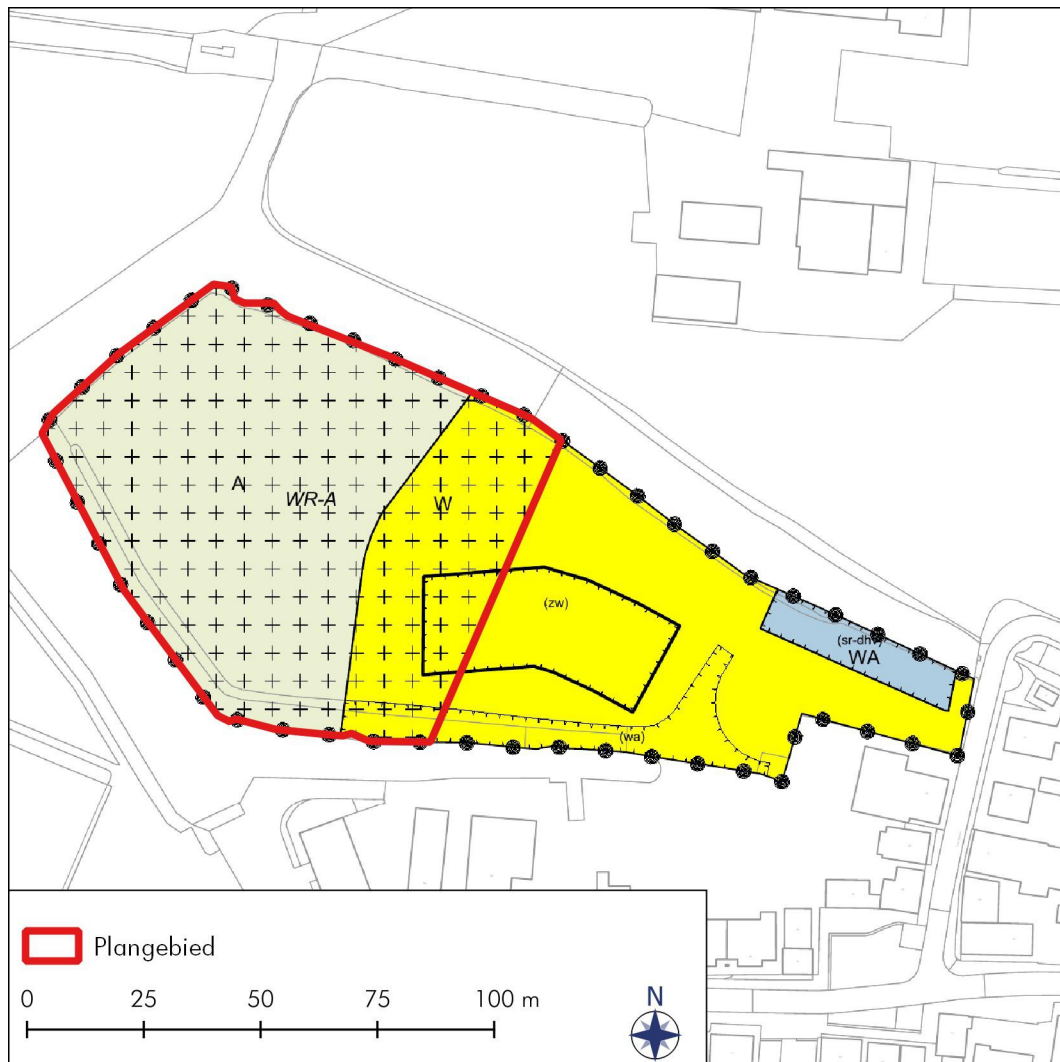
Tabellen

- Tabel 1:** Overzicht van de ARCHIS-meldingen.
- Tabel 2:** Specificatie archeologische verwachting.

Appendix I: Archeologische periode-indeling

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd vroeg:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd midden:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd laat:	1.850 - heden
pleistoceen:	2,5 miljoen - 10.000 BP		
elsterien	475.000 - 410.000 BP		
saalien	200.000 - 130.000 BP		
weichselien	116.000 - 10.000 BP		
holoceen:	10.000 - heden		
vC	= voor Christus		
nC	= na Christus		
BP	= before present; present = 1950		

Appendix II: Plangebied met ontwerp

Het plangebied zoals ontworpen door Rho Adviseurs. Het gearceerde gedeelte heeft een dubbelbestemming met archeologie en wordt daarom onderzocht. Bestemmingsplan: NL.IMRO.1940.BPIDS23LYTSEBUORWB-CO01 (Verstrekt door Rho Adviseurs).

Appendix III Boorbeschrijvingen

Boor Nr	LD O	Lithologie						Kleur				Overige kenmerken								A IS
		GD	BK	BV	BZ	BS	BH	HK	TK	IK	VLK	CO	PLH	VS	SST	BHN	BI	GI		
1	32	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	55	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
2	36	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	63	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
3	33	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	70	V						BR	GR		ZW		3				VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
4	31	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	72	V						BR	GR		ZW		3				VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
5	28	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	68	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
6	29	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	73	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
7	30	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	73	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
8	27	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	64	V						BR	GR		ZW		3				VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
9	36	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	74	V						BR	GR		ZW		3				VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
10	23	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	58	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
11	27	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	62	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			
12	31	Z					3	BR	GR	DO							ROG			
	58	Z						GE	GR		BR						VRG			
	100	Z				1		GR							BHC		DEZ			

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

S – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand, Bst = Baksteen

Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BV = bijmengsel veen, BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje, PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL=zeer slap, SLA=slap, MSL=matig slap, MST=matig stevig, STV=stevig

SCH = Schelpesten

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren; ZL = zandlaagjes, KL = kleilaagjes, EKL = enkele kleilaagjes

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont, BHA = A-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; BOV = bouwvoor, VRG = vergraven, OPG = opgebracht

GI = Geologische interpretaties; Dez = Dekzand, KZ = keizand, Hol = Hollandveen

AIS = Archeologische indicatoren; Brl = Brandlaagjes